

Stockholm den 26 mars 2025

R-2024/2644

Till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

LI2024/02222

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 9 december 2024 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Juridiska personers förvärv av lantbruksegendom genom testamente (SOU 2024:73).

Sammanfattning

Sveriges advokatsamfund kan, i flera delar, inte ställa sig bakom förslagen i betänkandet utifrån de synpunkter som lämnas nedan. I övrigt har Advokatsamfundet ingen erinran mot framförda bedömningar och förslag.

Synpunkter

Advokatsamfundet ställer sig frågande till behovet av ytterligare begränsningar av möjligheten att testamentera lantbruksegendom till juridiska personer. De föreslagna reglerna innebär inskränkningar i testamentsfriheten som inte vägs upp av de problem förslagen har till syfte att lösa. Vidare leder de föreslagna reglerna till praktiska problem vid upprättandet av testamenten och arvskiften.

Inskränkning av egendomsskyddet

Testamentsfriheten är en viktig del av äganderätten. Som anføres i delbetänkandet skyddas äganderätten, och därigenom testamentsfriheten, av såväl Regeringsformen som Europakonventionen.

De föreslagna lagändringarna medför att det blir omöjligt att undvika att de legala arvingarna ärver lantbruksegendom, utan att samtidigt testamentera lantbruksegendomen till någon annan fysisk person. Ett vanligt sätt för testator att utesluta de legala arvingarna är att testamentera sin kvarlåtenskap till en välgörande organisation eller en stiftelse. Med de föreslagna lagändringarna går detta inte att genomföra med mindre än att egendomen försäljs under livstiden, vilket är ett alternativ enbart om testator också av andra skäl vill avveckla sin verksamhet. Det är inte ett alternativ för någon som är mitt i livet och fortsatt vill bruka fastigheten intill sitt fränfälle.

Det alternativ som står till buds är att testamentera kvarlåtenskapen till den välgörande organisationen och att fastigheten sedan försäljs av dödsboet. Det innebär dock en stor nackdel skattemässigt, eftersom försäljningen i många fall är skattebefriad om en välgörande organisation säljer egendomen i eget namn.

De föreslagna reglerna gör det i praktiken omöjligt att testamentera lantbruksegendom till juridiska personer. Att genomföra ett generationsskifte i en lantbrukande familj är komplicerat nog när hänsyn ska tas till såväl rättvisa mellan arvingar som de tvingande reglerna om laglott. Möjligheten att testamentera till en juridisk person kan i vissa fall göra det lättare att genomföra ett generationsskifte. Detta förhindras genom den föreslagna lagändringen.

Arvskiften

Konsekvensen av att en juridisk person nekas förvärvstillstånd efter ett arvskifte blir enligt de föreslagna reglerna att egendomen ska behandlas som ”ny egendom”. Det betyder att ett nytt skifte måste göras avseende den aktuella egendomen. Inför detta nya skifte måste testamentet tolkas, för att fastställa hur egendomen ska fördelas när den juridiska personen inte kan erhålla den (se nedan).

Beroende på hur arvskiftet utformats kan det mycket väl vara verkställbart i andra delar än den del som avser lantbruksegendomen. Konsekvensen kan sålunda bli att övriga arvingar erhåller egendom i enlighet med skiftet, samtidigt som det blir ogenomförbart i förhållande till den juridiska person som enligt testamentet skulle erhålla lantbruksegendomen.

Om den juridiska personen till vilken egendomen testamenterats är knuten till en bröstarvinge, är det tänkbart att denne har avstått sin laglott för att övriga bröstarvingar ska acceptera testamentet. Hur ska detta hanteras om arvskiftet är verkställbart gentemot övriga arvingar?

Av delbetänkandet framgår att det finns två marknader för lantbruksegendom. Om förvärvstillstånd nekas och fastigheten ska behandlas som ny egendom, hur ska egendomen då värderas? Det får naturligtvis betydelse för hur övriga dödsbodelägares lotter ska beräknas. Finns det utrymme för att ändra lottläggningen i det skifte som ska göras avseende den nya egendomen? Vid tvångsskiften måste dessa vinna laga kraft för att det ska gå att söka förvärvstillstånd. Om förvärvstillstånd nekas har ju skiftet i övriga delar vunnit laga kraft.

Det lämpligaste torde vara att förordna om att arvskiftet i dess helhet villkoras av att förvärvstillstånd meddelas. Ännu bättre är att arvskiftet redan från början görs på ett sådant sätt att det innehåller en alternativ lottläggning för det fall förvärvstillstånd inte meddelas. Då behöver ett nytt skifte överhuvudtaget inte göras.

Det synes dock olämpligt att lagstiftningen görs om på ett sådant sätt att de nya reglerna kan medföra stora praktiska problem, även om ett arvskifte görs helt och hållet enligt de vanliga reglerna om arvskiften i ärvdabalken.

De föreslagna reglerna gör även hela hanteringen av arvskiftet onödigt komplicerad. För att få klarhet i om förvärvstillstånd meddelas eller inte måste i praktiken hela arvskiftet vara klart. Vanligtvis har arvskiftet föregåtts av svåra överväganden och diskussioner arvingarna emellan. Detta riskerar bli helt utan värde om arvskiftet, helt eller delvis, måste göras om. Det kan vara värt att överväga om det inte redan på ett tidigt stadium borde gå att inhämta ett förhandsbesked om förvärvstillstånd. Denna möjlighet finns inte idag.

Testamenten

Ett nekat förvärvstillstånd medför inte, enligt den föreslagna lagstiftningen, att testamentet i den delen blir ogiltigt. Förordnandet går dock inte att verkställa och måste därför tolkas för att veta hur det ska verkställas i den nya situationen.

Om den juridiska personen ägs av någon av bröstarvingarna ligger det förmodligen nära till hands att den arvingen i stället erhåller fastigheten. Påverkar det fördelningen

av den övriga kvarlåtenskapen? Beroende på testamentets utformning är det osäkert om det går att hitta någon ledning till dessa frågor genom testamentestolkning.

Om den juridiska personen är en utomstående organisation, såsom en stiftelse eller en välgörande organisation, finns det ingen person som naturligen kan erhålla fastigheten i dess ställe. Om det betyder att fastigheten då måste säljas inom ramen för dödsboet och den juridiska personen erhålla köpeskillingen eller om förordnandet i den delen helt enkelt är en nullitet på grund av att det inte går att verkställa, är även detta en frågeställning som beroende på testamentets utformning kan vara svår att svara på. Det går ju att tänka sig att testator inte skulle ha velat att fastigheten säljs på den öppna marknaden.

Advokatsamfundet kan, mot bakgrund av vad som nu anförts, konstatera att de föreslagna reglerna ställer stora krav på den rådgivning som lämnas vid upprättande av testamente.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander